

AIDS Tutum Ölçeği'nin Türkçe Geçerlik ve Güvenilirliğinin İncelenmesi

Neziha KARABULUT,¹ Dilek GÜRÇAYIR²

¹Prof. Dr., ²Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği Anabilim Dalı, Erzurum/Türkiye

Yazışma Adresi: Neziha KARABULUT, Atatürk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği Anabilim Dalı, Erzurum/Türkiye.

Telefon: +90 442 231 2360

E-mail: nezihekarabulut@hotmail.com

Neziha KARABULUT ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-4621-0957>

Geliş tarihi: 8 Temmuz 2020

Kabul tarihi: 15 Kasım 2020

ÖZ

Amaç: Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de eğitim alan hemşirelik öğrencilerinde AIDS Tutum Ölçeği’nin geçerlik ve güvenilirliğini test etmektir.

Yöntem: Bu araştırma hem tanımlayıcı hem de metodolojik olarak planlandı. Araştırma Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi’nde 2019-2020 yılında eğitim gören 230 hemşire öğrenci ile yürütüldü. Araştırmada veriler öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini içeren “Tanıtıcı Bilgi Formu” ve “AIDS Tutum Ölçeği” kullanılarak toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdeler dağılımı, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett’s testi, korelasyon analizi, Cronbach alfa değeri ve faktör analizi kullanıldı.

Bulgular: Araştırmanın sonucunda KMO değeri ,85 ve Barlett’s test sonucu ise $X^2 = 2400,443$ ($P = 0,000$) olarak saptandı. Ölçeğin Türkçe versiyonunun orijinalinde olduğu gibi 21 madde ve 2 faktörden (Kaçınma ve Empati) oluştuğu tespit edildi. Yapılan faktör analizinde ölçek maddelerinin faktör yükleri ,42 ile ,85 arasındadır. Kaçınma alt boyutu Cronbach alfa katsayısı ,87 ve Empati alt boyutu Cronbach alfa katsayısı ,88 olarak saptandı. Alt boyutların test tekrar test güvenilirlik değeri sırasıyla ,85 ve ,86 olarak tespit edildi.

Sonuç: Bu araştırma sonucunda AIDS Tutum Ölçeği’nin Türkçe versiyonunun hemşirelik öğrencileri için geçerli ve güvenilir olduğu belirlendi. Bu ölçüm aracı sağlık çalışanlarının AIDS’li bireylere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla kullanılabilir.

Anahtar Sözcükler: hemşire, öğrenci, AIDS, tutum, empati, kaçınma

ABSTRACT

Validity and Reliability Study of the Turkish Version of the AIDS Attitude Scale

Aim: This research was conducted to test the validity and reliability of the AIDS Attitude Scale in the nursing students in Turkey.

Methods: This research was planned both descriptively and methodologically. The study was carried out with 230 nurses who were educated in Atatürk University Faculty of Nursing in 2019-2020. Data were collected using the Descriptive Information Form containing the socio-demographic characteristics of the students and the AIDS Attitude Scale. Percentage, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett’s tests, correlation analysis, Cronbach’s alpha value and factor analysis were used to evaluate the data.

Results: The KMO value ,85 and Barlett’s test $X^2 = 2400,443$ ($p = 0,000$) was found. The scale included 21 items and a two-factor structure, Avoidance and Empathy. The Cronbach alpha coefficient of the avoidance sub-dimension was ,87 and the Cronbach alpha coefficient of the Empathy sub-dimension was ,88. The test-retest reliability values of the sub-dimensions were ,85 and ,86, respectively.

Conclusion: As a result of this research, Turkish version of AIDS Attitude Scale was found to be valid and reliable for nursing students. This measurement tool can be used to determine the attitudes of health professionals towards individuals with AIDS.

Keywords: nursing, students, AIDS, attitude, empathy, avoidance

GİRİŞ

AIDS (Edinsel İmmün Yetmezlik Sendromu), hücrel ve humoral bağışıklığın bozulması sonucu oluşan hastalıklar grubunu ifade etmektedir.^{1,2} AIDS hastalığının etkeni bir retrovirüs olan HIV virüsüdür. HIV virüsünün Afrika'daki yeşil maymunlardan insanlara geçtiğinden söz edilmiş, maymunlar için patojen olmayan bu virüsün insanlarda hastalık yaptığı ortaya çıkmıştır. AIDS hastalığı ilk kez 1981 yılında ABD'de tanımlanmış olmakla birlikte dünya çapında görülen kronik bir enfeksiyon hastalığı olarak yayılmaya devam etmektedir.³ Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Ortak Programı UNAIDS 2018 yılı raporuna göre; dünyada 2018 yılı içinde yaklaşık 37,9 milyon kişinin HIV enfeksiyonuna yakalandığı ve 770,000 bin kişinin AIDS nedeni ile öldüğü belirtilmektedir.⁴ Ülkemizde ise 2019 yılında 3229 kişide HIV(+), 112 kişide ise AIDS hastalığı saptanmış olup 30 kişinin bu hastalıktan öldüğü bildirilmiştir.⁵ Dünya genelinde AIDS hastalığından ölümler en fazla Afrika kıtası ülkelerinde olmakla birlikte son yıllarda Avrupa ülkelerinde ve Türkiye'de yayılım hızı giderek artmaktadır.⁶

HIV virüsünün kan yolu ve özellikle cinsel yolla bulaşması nedeni ile bu virüs ile enfekte olan kişilere karşı toplumsal bir önyargı oluşmakta ve bu kişiler toplum tarafından etiketlenmektedir. Bununla birlikte HIV/AIDS'li hastalar tedavi ve bakımlarını alırken ayrımcılığa da maruz kalabilmektedirler.⁷ HIV/AIDS'in önlenmesinde ve tedavisinde rol alan sağlık çalışanları arasında hastalığa karşı negatif tutumların olması istenmeyen bir durumdur. Hemşireler HIV/AIDS'in bulaşmasının önlenmesinde, tanı, tedavi ve bakımında ön sıralarda yer alan sağlık çalışanlarıdır. Henüz aşısı ve tedavisi bulunmayan HIV/AIDS hastalığına sahip kişilerle çalışan hemşirelerin tedavi ve bakım sırasında hastalığın bulaşması korkusuyla HIV/AIDS'li bireylere karşı olumsuz tutumları olabilmektedir.^{7,8} Diğer hastalıklarda olduğu gibi HIV/AIDS hastalığı ile ilgili negatif tutum ve davranışlar, bu kişilerin gönüllü danışma, destek ve tedavi kuruluşlarına başvurma durumlarını geciktirebilmekte ve bu kişiler teşhis, tedavi ve bakıma yönelik sağlık hizmetlerinden yararlanmada isteksiz davranabilmektedir.^{7,9} Hemşirelik öğrencilerinin ise HIV/AIDS hastalığı olan bireylere bakım verecek kişiler olmaları nedeni ile bu hastalığa karşı tutumları büyük öneme sahiptir.¹⁰ Literatürde hemşirelik öğrencilerinin HIV/AIDS'e karşı hem olumlu hem de olumsuz tutumları olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır.¹⁰⁻²⁰

HIV/AIDS'e yönelik tutumu değerlendiren birçok ölçek bulunmaktadır.^{21,22} Bu ölçeklerden biri de AIDS Tutum Ölçeğidir. Bu ölçeğin özelliği, sağlık çalışanlarının HIV/AIDS'li bireylere karşı empati ve kaçınma tutumlarını belirlemesidir. Bu çalışmanın amacı Froman ve ark.²³ tarafından geliştirilen AIDS Tutum Ölçeği'ni (ATÖ) Türk toplumuna uyarlamaktır.

YÖNTEM

Örneklem ve Uygulama

Bu araştırma, "AIDS Tutum Ölçeği" nin Türk toplumunda geçerlik ve güvenilirliğini test etmek amacıyla metodolojik ve tanımlayıcı olarak yapıldı. Araştırma, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi'nde yürütüldü. Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim öğretim yılında Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi'nde öğrenim gören öğrenciler, araştırmanın örneklemi ise A şubesinin 1, 2, 3, ve 4, sınıflarında öğrenim gören ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 230 öğrenci oluşturdu. Araştırmanın verileri Mart-Mayıs 2020 tarihleri arasında toplandı. Ölçek geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında faktör analizi yapabilmek için örneklem ölçek madde sayısının en az 5-10 katı olması önerilmektedir.²⁴ Bu çalışmada uyarlanacak ölçeğin madde sayısı 21 olduğu için araştırmanın örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu söylenebilir. Aynı örneklem grubundaki 80 öğrenci ile iki hafta ara ile test-tekrar test uygulaması için ikinci görüşme yapıldı.²⁵

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında, öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine ait bilgileri içeren bir form ve AIDS Tutum Ölçeği kullanıldı.

AIDS Tutum Ölçeği- ATÖ (AIDS Attitude Scale):

ATÖ, 1992 yılında Froman ve ark.²³ tarafından sağlık çalışanlarının AIDS olan bireylere karşı tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 21 maddeden, Kaçınma (14 madde) ve Empati (7 madde) olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek, (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Kısmen katılmıyorum, (3) Katılmıyorum, (4) Katılıyorum (5) Kısmen katılıyorum ve (6) Tamamen katılıyorum biçiminde 6'lı likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. Ölçeğin alt boyut puan ortalamaları alt boyutta yer alan ölçek maddelerinin toplanıp madde sayısına bölünmesi ile elde edilir. Alt boyutların puan ortalaması 1-6 arasında değişmektedir. Kaçınma Alt Boyutu için düşük puan ortalaması ve Empati Alt Boyutu için yüksek puan ortalaması AIDS'e karşı tutumun daha iyi olduğunu gösterir. Ölçekte Empati Alt Boyutu puan ortalamasından Kaçınma Alt Boyutu puan ortalaması çıkarılarak -5 ile +5 arasında değişen özet bir puan elde edilir. Bu puanlamada negatif puanlar AIDS'li bireylere karşı negatif tutumu, pozitif puanlar ise pozitif tutumu göstermektedir.²⁶

İstatistiksel Analiz

Verilerin toplanmasında öncelikle araştırmacılar tarafından katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilerek katılımcıların sözlü onayı alındı. Ardından katılımcılara yazılı onay formu doldurtulup anketler dağıtıldı ve doldurulduktan sonra geri alındı. Verilerin istatistiksel analizi IBM SPSS 20 programında yapıldı. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdelik dağılım, ortalama, standart sapma, t-test, KMO ve Barlett's testi, korelasyon analizi, Cronbach Alfa değeri ve faktör analizi kullanıldı. SPSS ile sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık p < ,05 düzeyinde değerlendirildi.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülebilmesi için ölçeği geliştiren araştırmacılarından yazılı izin alındı. Daha sonra Hemşirelik Fakültesi etik kurul birimi ve çalışmanın yürütüldüğü kurumdan yazılı izinler alındı. Çalışma süresince Helsinki Bildirgesi kriterlerine uyuldu. Katılımcılara araştırmada isim belirtilmeyeceği, verecekleri bilgilerin gizli kalacağı ve araştırma dışında herhangi bir yerde kullanılamayacağına dair açıklama yapıldı. Daha sonra katılımcıların sözel ve yazılı onamları alınarak araştırmaya gönüllü katılımları sağlandı. Aydınlatılmış onam formu veri toplama aracının ilk sayfası olarak eklendi ve hemşirelik öğrencileri öncelikle bu formu okuyup, onayladıktan sonra veri toplama formları cevaplamaları sağlandı.

BULGULAR

Örneklem Özellikleri

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin %69,1'i kadın ve yaş ortalaması 20,86±2,2'dir. Öğrencilerin %36,1'i 1. sınıf, %19,6'sı 2. sınıf, %23'ü 3. sınıf ve %21,3'ü 4.sınıftır.

Ölçeğin Psikolinguistik Özellikleri ve Kapsam Geçerliği

AIDS Tutum Ölçeği'nin dil geçerliliğini test etmek için çeviri-geri çeviri yapıldı. Ölçek maddeleri üç İngilizce dil bilim uzmanı tarafından Türkçe'ye çevrildi. Ölçek maddelerinin Türkçe çevirilerinden en uygun ifadeler seçilerek oluşturulan Türkçe ölçek, her iki dili ve kültürü iyi bilen, ana dili Türkçe olan bir dil bilim uzmanı tarafından yeniden İngilizce'ye çevrildi. Ölçeğin Türkçe çevirilerinden en uygun ifadeler seçilip araştırmacılar tarafından gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra son halini alan ölçek, uzman görüşüne sunuldu. Uzman görüşünün değerlendirilmesinde Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGI) kullanıldı. Bu indekse göre uzmanlar maddeleri belirtilen ifadelere göre değerlendirdi. 1- Uygun değil (1 puan), 2- Maddenin uygun şekilde getirilmesi gerekir (2 puan), 3- Uygun ancak ufak değişiklikler

gerekiyor (3 puan), 4- Çok uygun (4 puan). KGİ skorunda uzmanlar maddelerin %80'nini 3 ile 4 puan arasında değerlendirirlerse KGİ skoru ,80 olarak belirlenir.²⁷ Araştırmada yapılan yüzdelik değerlendirmeye göre KGİ skoru ,90 bulundu. Uzmanların önerileri doğrultusunda ölçeğin dil geçerliği ve kapsam geçerliği yapılarak ölçek son halini aldı. Uzman görüşünden sonra son şekli verilen ölçek, araştırma kapsamına alınacak öğrencilerle benzer özellik taşıyan 10 öğrenci ile pilot çalışma yapıldı. Pilot uygulamadan sonra bazı maddelerde düzeltmeler yapıldı.

Tablo 1. Kaiser-Meyer Olkin (KMO) ve Barlett's Test Sonuçları

Testler	Sonuçlar	P
KMO	,85	
Barlett's Test	X ² = 2400,443	,000

Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktör analizinden önce örneklem büyüklüğünü belirlemek için KMO (Kaiser-Meyer Olkin) Örneklem Yeterliği analizi ve değişkenlerin birbirleriyle korelasyon gösterip göstermediklerini belirlemek için de Barlett's Test of Sphericity değerleri hesaplandı. Bu araştırmada KMO katsayısı 0,85 olarak saptandı. Bartlett testine ilişkin Ki-kare değerinin ise $p < ,05$ önem düzeyinde anlamlı olduğu saptandı (Tablo 1).

Ölçeğin yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi yapıldı. Faktör yapısının incelenmesinde Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis) ve "direct oblimum" döndürme yöntemi kullanıldı. Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre toplam varyansın %48,23'ünü açıklayan 21 madde ve 2 faktörden oluşan bir ölçek elde edildi. Belirlenen faktörler ölçeğin orijinalinde olduğu gibi Kaçınma ve Empati olarak adlandırıldı. Birinci faktör (Kaçınma alt boyutu) 1., 2., 3., 4., 5., 8., 9., 10., 11., 14., 15., 19., 20. ve 21. sorulardan oluşmakla birlikte toplam varyansın %26,58'sini açıklamaktadır. İkinci faktör (Empati alt boyutu) ise 6., 7., 12., 13., 16., 17. ve 18. sorulardan oluşmaktadır. Bu faktör ise toplam varyansın 21,65'ini açıklamaktadır. Ölçeği oluşturan maddelerin faktör yükleri ,42 ile ,85 arasında değişmektedir (Tablo 2).

Ölçme Aracının Güvenirlik Sonuçları

Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach alfa katsayısı güvenilirliği ile madde-toplam puan korelasyonları incelendi. Ölçekteki maddelerin düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyon katsayılarının $r = ,36$ ile ,80 arasında değiştiği ve istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı olduğu saptandı ($p = ,000$) (Tablo 3).

ATÖ'nün güvenilirliği iç tutarlılık ve test-tekrar test yöntemleri de kullanıldı. Ölçek hemşirelik öğrencilerine iki hafta arayla tekrar uygulandı ve elde edilen veriler doğrultusunda ölçeğin test tekrar test ve iç tutarlılık (Cronbach Alpha) güvenilirlik katsayısı hesaplandı. Kaçınma alt boyutu için iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı ,87, empati alt boyutu için iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı ,88 olarak bulundu. ATÖ'nün test tekrar test yöntemiyle yapılan güvenilirlik çalışmasında kaçınma alt boyutu için iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı ,85, empati alt boyutu için iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı ,86 olarak bulundu (Tablo 4).

Bu çalışmada, taslak ölçeğin 80 kişi ve iki hafta ara ile yapılan ikinci uygulamasında elde edilen puanlar arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelendi ve iki ölçüm puanları arasında güçlü düzeyde bir ilişki olduğu tespit edildi. İki hafta ara ile test edilen puan ortalamaları arasında anlamlı fark saptanmadı (Tablo 5).

TARTIŞMA

Bu araştırma ATÖ'nün hemşirelik öğrencilerinde Türkçe geçerliliği ve güvenilirliğini test etmek amacıyla yürütüldü. Bir ölçüm aracının istenen kavramı ölçmede nicelik ve nitelik olarak yeterli olup olmadığını ortaya koymak amacıyla kapsam geçerliği incelenir.²⁸ Bu bağlamda araştırmada, ilk olarak ölçek maddelerinin Türkçeye çevirisi yapıldı, dil ve kapsam geçerliği incelendi. ATÖ önce Türkçeye daha sonra İngilizceye çevrildi, uzman görüşleri alındı ve ön uygulama sonrası maddelerde gerekli düzeltmeler yapıldı. Türkçeye çevrilen ölçeğin kapsam-içerik geçerliği açısından uygunluğunu belirlemede KGİ kullanıldı ve KGİ skoru ,90 olarak tespit edildi. Ölçeğin kapsam geçerliliğinin olduğunu söyleyebilmek için skorun ,80 ve üzerinde olması gerekir.²⁷ Bu sonuçlar doğrultusunda ölçeğin anlaşılabilir

Tablo 2. AIDS Tutum Ölçeği'nin Faktör Yükleri

Ölçek Maddeleri	Kaçınma	Empati
1. AIDS olan çoğu insan sadece kendini suçlar	,42	
2. AIDS'li bireylerin çoğu bu durumu hak eder	,63	
3. HIV virüslü hastalar hastanede diğer hastalarla beraber aynı odaya koyulmamalıdır	,62	
4. AIDS'li bir hastaya temas etmek zorunda kalsaydım ailemi ve arkadaşlarımı riske atmaktan endişe duyardım	,64	
5. Anne ve babadan herhangi biri HIV virüsüne yakalanırsa küçük çocuklar bu aileden uzaklaştırılmalıdır	,68	
6. AIDS'li hastaların diğer herhangi bir hasta gibi aynı kalitede bakım alma hakkına sahip olduğunu düşünüyorum		,77
7. AIDS'li hastalarla çalışırken şefkat göstermek özellikle önemlidir		,73
8. IV uyuşturucu kullananların AIDS'e yakalanmayı hak ettiklerini düşünüyorum	,61	
9. Doğum yapan HIV'li annelere çocuk istismarı suçundan dava açılması gerektiğini düşünüyorum	,58	
10. Eşcinsellik yasaklanmalıdır	,64	
11. Kan nakli nedeni ile AIDS'e yakalanmış hastalara IV uyuşturucu kullanarak AIDS'e yakalanan hastalardan daha çok sempati duyarım	,62	
12. Hastanede homoseksüel olan hastanın partnerine, heteroseksüel olan hastanın partneri ile aynı ölçüde saygı ve nezaket gösterilmelidir		,60
13. Hastanede yatan AIDS'li hastalar, diğer hastalar gibi aynı saygı çerçevesinde tedavi edilmelidir		,85
14. Arkadaşımdan birinin eşcinsel olduğunu öğrenirsem arkadaşlığımı sürdürmem	,68	
15. Sosyal temas sırasında herhangi bir kişiden AIDS kapacağım diye endişe duyarım	,65	
16. İzdırıp çeken AIDS'li hastalara üzülürüm		,78
17. AIDS'li hastaların yaşamlarını kolaylaştırmak için bir şeyler yapmayı isterim		,84
18. İmkânım olsaydı AIDS'li hastalara destek olmak için elimden gelen her şeyi yapardım		,79
19. Kan transfüzyonu ile AIDS bulaşan çocuk ve yetişkinlerin, intravenöz uyuşturucu kullanma ile AIDS bulaşan hastalardan daha çok tedavi edilmeyi hak ettiğini düşünüyorum	,61	
20. Eğer çocuğumun öğretmenlerinden birinin eşcinsel olduğunu öğrenecek olursam çocuğumun AIDS'e yakalanmasından endişe duyarım	,49	
21. Gelişigüzel cinsel ilişki nedeniyle AIDS olan insanlara daha az sempati duyarım	,75	
Açıkladığı Toplam Varyans Oranı	48,23	

düzeyde bir dil yapısı ve içeriğe sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 3. AIDS Tutum Ölçeği'nin Alt Boyutlarının Madde Toplam Puan Korelasyonları (n = 230)

Maddeler	Madde Puan Ortalaması	Standart Sapma	Madde Toplam Korelasyon Katsayısı	
			R	p
Kaçınma Alt Boyutu				
1	3,52	1,36	,36	,000
2	2,51	1,56	,57	,000
3	3,99	1,63	,53	,000
4	4,45	1,51	,55	,000
5	3,6	1,53	,60	,000
8	2,8	1,63	,55	,000
9	3,03	1,43	,51	,000
10	4,3	1,69	,56	,000
11	3,32	1,63	,56	,000
14	3,57	1,66	,60	,000
15	3,36	1,43	,57	,000
19	3,26	1,65	,54	,000
20	3,75	1,56	,41	,000
21	3,66	1,63	,67	,000
Empati Alt Boyutu				
6	5,14	1,26	,67	,000
7	4,68	1,28	,61	,000
12	4,38	1,41	,51	,000
13	4,98	1,22	,80	,000
16	4,74	1,15	,70	,000
17	4,67	1,17	,77	,000
18	4,5	1,21	,71	,000

Geçerliliğin sınanmasında ölçütlerden bir diğeri yapı geçerliliğidir. Yapı geçerliği ölçüm aracının ilgili kavramı ölçme yeteneğidir. Yapı geçerliliğinin değerlendirilmesi için en fazla kullanılan yaklaşımlardan biri faktör analizidir. Faktör analizinin iki temel amacı değişken sayısını azaltmak ve değişkenleri sınıflamaktır.²⁹ Faktör analizi yapmadan önce örneklem büyüklüğünün yeterliliğini belirlemek için KMO ve Barlett testleri yapıldı.³⁰ Araştırmada, KMO testi sonucu ,85 ve Barlett Test sonucu ise $X^2 = 2400,443$ olarak saptandı ve her iki test sonucu da $p = ,000$ önem düzeyinde anlamlı bulundu. Bu bulgu örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Faktör analizi sonucunda ölçeğin orijinalinde olduğu gibi iki boyutlu bir yapı gösterdiği tespit edildi. İki boyutlu ölçeğin faktör yükleri ,42 üzerindedir ve açıklanan toplam varyans %48,23'tür. Literatürde faktör yüklerinin ,30 ve üzerinde, açıklanan varyans oranlarının %40-60 arasında olmasının yeterli olduğu belirtilmektedir.³¹

Güvenilirlik, bir ölçme aracında bütün soruların birbirleriyle tutarlılığını ve yeterliliğini ortaya koyan bir kavram olarak tanımlanmaktadır.^{32,33} Ölçek güvenilirlik çalışmasında test tekrar test yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntemde ölçek aynı gruba kısa bir zaman aralığında tekrar uygulanır.²⁵ Bu araştırmada 80 öğrenciye ölçek iki hafta ara ile tekrar uygulandı. Yapılan istatistiksel analizde, ölçeğin alt boyutlarının test - tekrar test puan ortalamaları arasında fark olmadığı ($p > ,05$) ve ölçek alt boyutlarının aralarında pozitif yönde, yüksek düzeyde bir ilişki olduğu saptandı ($r = ,82$, $r = ,78$; $p = ,000$). Bu sonuçlar doğrultusunda ölçeğin zaman karşısında etkilenmediğini, tekrarlayan ölçümlerde benzer ölçüm değerlerini sağlayabildiğini söyleyebiliriz.

Güvenilirlik çalışmalarından bir diğeri ise madde analiz yöntemidir. Bu analiz ölçme aracındaki her bir maddenin aldığı değer ile ölçme aracının tümünden alınan toplam değer arasındaki ilişkiyi ifade eden bir korelasyon analizidir. Ölçekten çıkarılan madde ile diğer maddelerin toplamı arasındaki korelasyon katsayılarının negatif bir değer olmaması ve ,25'den daha büyük bir değerde olması gerekir.³⁴ Ölçekte birinci maddenin madde-toplam puan korelasyon katsayısı ,36 olmakla birlikte diğer maddelerin madde-toplam puan korelasyon katsayıları ,40 üzerindedir. Bu sonuçlar ATÖ'nün madde toplam puan korelasyon değerlerinin uygun güvenilirlik ölçütlerinde olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. AIDS Tutum Ölçeği'nin İç Tutarlılık ve Test-Tekrar Test Yöntemiyle Hesaplanan Güvenilirlik Katsayıları

AIDS Tutum Ölçeği	Birinci Ölçüm (Cronbach alpha)	Test-Tekrar Test (Cronbach alpha)
Kaçınma	,87	,85
Empati	,88	,86

Bu çalışmada, taslak ölçeğin 80 kişi ve iki hafta ara ile yapılan ikinci uygulamasında elde edilen puanlar arasındaki ilişki

Cronbach's Alpha katsayısı, genel güvenilirlik yapısını en iyi yansıtan katsayıdır. Bu değer +1'e yaklaştıkça güvenilirliğin yüksek olduğu kabul edilir.³⁵ Ölçeğin toplam Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanamamakla birlikte yapılan analizler doğrultusunda Kaçınma alt boyutu için Cronbach's Alpha katsayısı ,87, Empati alt boyutu için Cronbach's Alpha katsayısı ,88 olarak saptandı. Ölçeğin orijinalinde Cronbach's Alpha katsayıları sırasıyla ,89 ve ,83 olarak saptanmıştır. Yapılan analizler sonucunda orijinal ölçek bulguları ile karşılaştırıldığında benzer sonuçlar elde edildiği ve ölçeğin güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. AIDS Tutum Ölçeği'nin Ölçeğin Test – Tekrar Test Puan Ortalamaları, Korelasyon Katsayıları ve T Testi Sonuçları (n = 80)

Ölçek Alt Boyutu	Test	Tekrar-test	Pearson korelasyon*	t	p
	Ort±SS	Ort±SS			
Kaçınma	3,41±0,75	3,38±0,77	,82	,481	,632
Empati	4,96±0,74	5±0,68	,78	-,711	,479

*p = ,000

SONUÇ

Bu çalışma sonucunda, Froman ve ark.²³ tarafından geliştirilen ATÖ'nün Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu saptandı. Bu ölçek kullanılarak, hemşirelik öğrencilerinin ve diğer sağlık çalışanlarının HIV/AIDS'e yönelik tutumlarını belirlemek üzere büyük örneklemli gruplarda çalışmaların yapılması önerilir.

KAYNAKLAR

1. Pınar M. Enfeksiyon Hastalıkları: HIV enfeksiyonu ve edinilmiş immün yetersizlik sendromu, (4th ed.), In: Cecil Essentials of Medicine, Çalangu S eds. Çevik Matbaası, 2000: 749-67.
2. Tucker SM, Canobbio MM, Paquette EV, Wells MF. Immune system. In: Patients care standards: collaborative practice planning guides. Mosby, 1996: 820-829.
3. Akdemir N. HIV enfeksiyonu-AIDS ve hemşirelik bakımı. İçinde: İç hastalıkları ve hemşirelik bakımı, Akdemir N, Birol L eds. Ankara: Sistem Ofset, 2004:763-767.
4. <https://www.saglik.gov.tr/TR,1722/basin-aciklamasi.html>

5. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/bulasici-hastaliklar/hiv-aids/hiv-aids-liste/hiv-aids-istatistik.html>
6. <http://apps.who.int/gho/data/node.main.623?lang=en>
7. Bayrak B, Keten S, Fincancı M. Sağlık çalışanlarının HIV/AIDS olgularına yaklaşımları. *Klinik Dergisi* 2014; 27(3): 103-8.
8. Hassan ZM, Wahsheh MA. Knowledge and attitudes of Jordanian nurses towards patients with HIV/AIDS: Findings from a nationwide survey. *Issues Ment Health Nurs* 2011; 3: 774-784.
9. Ataç M, Buzlu S. Hemşirelerde HIV/AIDS tanılı hastalara yönelik damgalama. *Florence Nightingale J Nurs* 2016; 24 (3): 155-164.
10. Kaya M, Aylaz R, Yağmur Y, Güneş G. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin HIV/AIDS'le ilgili bilgi ve tutumları. *TSK Korumucu Hekimlik Bülteni*, 2007; 6 (3).
11. Çimen S, Bahar Z, Öztürk C, Bektaş M. Türk ve Danimarka'lı hemşirelik öğrencilerinin HIV/AIDS'li bireylere bakım vermeye yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *DEUHYO ED* 2013; 6(3): 139-143.
12. Kok G, Guvenç G, Kaplan Z. Nursing students' knowledge, attitudes, and willingness to care toward people with HIV/AIDS. *IJCS* 2018; 11(3): 1697-1706.
13. Dharmalingam M, Poreddi V, Gandhi S, Chandra R. Under graduate nursing students' knowledge and attitude toward people living with human immunodeficiency virus/acquired immunodeficiency syndrome. *IJAMR* 2015; 2: 22-27.
14. Pickles D, King L, Belan I. Undergraduate nursing student's attitudes towards caring for people with HIV/AIDS. *Nurse Educ Today* 2012; 32: 15-20.
15. Ouzouni C, Nakakis K. HIV/ AIDS knowledge, attitudes and behaviours of student nurses. *Health Sci J* 2012; 6: 129-150.
16. Suominen T, Laakkonen L, Lioznov Polukova M, Nikolaenko Lipiainen L, Valimäki M, Kylvä J. Russian nursing students' knowledge level and attitudes in the context of human immunodeficiency virus (HIV) - a descriptive study. *BMC Nurs* 2015; 14(1): 1-8.
17. Akansel N, Aydın N, Özdemir A, Töre O. Effects of planned HIV/AIDS education on attitudes towards AIDS in beginning level nursing students. *IJCS* 2012; 5(1): 56-65.
18. Nazik E, Arslan S, Özdemir F, Apay S. Turkish nursing students' attitudes about patients living with HIV/AIDS. *Sex Disabil* 2012; 30: 433-439.
19. Ozakgul AA, Şendir M, Atav AS, Kızıltan B. Attitudes towards HIV/AIDS patients and empathic tendencies: A study of Turkish undergraduate nursing students. *Nurse Educ Today* 2014; 34: 929-933.
20. Abolfotouh MA, Saleh SA, Mahfouz AA, Abolfotouh SM, Fozan HM. Attitudes of Saudi nursing students on AIDS and predictors of willingness to provide care for patients in central Saudi Arabia. *SAGE Open* 2013; 3: 1- 11.
21. Aydemir N, Yakın İ, Arslan HS. AIDS bilgi ve tutum ölçeklerinin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin sınanması. *Psikoloji Çalışmaları* 2018; 38(1): 73-93.
22. Çimen Saniye, Bahar Z, Öztürk C, Bektaş M. AIDS tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Zonguldak Sağlık Yüksekokulu Sağlık Eğitim Araştırma Derg* 2005; 1: 1-11.
23. Froman RD, Owen SV, Daisy C. Development of a measure of attitudes toward persons with AIDS. *Image* 1992; 24: 149-152.
24. Büyüköztürk Ş. Faktör analizi: temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Derg* 2002; 32: 470-483.
25. Karakoç Y, Dönmez L. Ölçek geliştirme çalışmalarında temel ilkeler. *Tıp Eğitimi Dünyası* 2014; 40: 39-49.
26. Froman RD, Owen SV. Further validation of the AIDS Attitude Scale. *Res Nurs Health* 1997; 20(2):161-167.
27. Gözümlü S, Aksayan S. Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II: Psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma. *Hemşirelik Araştırma Geliştirme Derg*. 2003; 5(1): 3-14.
28. Büyüköztürk Ş. Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pagem Akademi, 2016.
29. Alpar R. Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemler. Ankara: Detay Yayıncılık, 2013.
30. Akgül A. Tıbbi araştırmalarda istatistiksel analiz teknikleri SPSS uygulamaları, (3th. ed.), Ankara: Dilek Türk, 2005.
31. Gaskin CJ, Happell B. On exploratory factor analysis: a review of recent evidence, an assessment of current practice, and recommendations for future use. *Int J Nurs Stud* 2014; 51: 511-21.
32. Şencan H. Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenirlik ve geçerlik. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.
33. Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (6th. ed.), Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006.
34. Kalaycı S. SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistiksel teknikleri. Ankara: Asil Publication Distribution, 2006.
35. Bademci V. Kuder-Richardson 20, Cronbach'ın alfası, Hoyt'un varyans analizi, genellenirlik kuramı ve ölçüm güvenirliği üzerine bir çalışma. *Dicle Üniv Ziya Gökalp Eğ Fak Derg* 2011;17:173-93.